

PRIA on läbimas suurt muutust.

Talupidajatele tähendab see nii mõndagi

2000. aastal loodud põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet ehk PRIA on lähiaastatel lõpuks jõudmas selleni, mida nimi lubab. PRIA ajaloost ja tulevikust rääkis ajakirjale ameti juht Jaan Kallas.

Tekst: Tanel Saarmann

Selles majas Tähe tänaval sünnivad ideed, kuidas muuta makseagentuurid terves Euroopas digitaalsemaks.

Foto: Anni Õnneleid

PRIA juhtkonnas on praegu neljast liikmest kolm, kes on seal töötanud esimesest päevast peale. See teeb kolme peale üle 75 aasta staaži. Seetõttu on ka väga hästi teada PRIA algusaeg. Ameti ehk makseagentuuri lugu algas siis, kui Eesti oli veel alles Euroopa Liidu kandidaatriik. Meid nõustas PRIA üles ehitamisel Soome makseagentuur. Nende spetsialistid käisid kohapeal, tutvustasid reegleid, protseduure ja muud olulist.

"Suuresti tänu soomlastele see sündis. Õnneks olid ka väga tublid inimesed

loomise juures, kes selle info vastu võtsid ja Eesti oludesse kohandasid. Võtame või esimese PRIA juhi Mati Kermase või tema asendaja Katrin Noorkõivu," nimetab Kallas.

Muide, praeguseks on PRIA ise nõustanud samal moel Horvaatia, Montenegro ja Türgi makseagentuure, et neid üles ehitada. Horvaatia on juba liidu liige, Montenegro peaks sinna saama järgmisel aastal ja Türgi osas ei ole selgust, millal see juhtuda võiks. "Makseagentuur on neil olemas, kaheksakorruselisi-

ne uhke majagi püsti. Nad on kursis sellega, mida ja kuidas tegema peab. Neil lihtsalt ei ole peale siseriiklike vahendite teisi vahendeid, millega põllumajandust arendada," kommenteerib Kallas.

Suurim muutus tehnoloogiline

Loomulikult on selle 21 aastaga muutunud palju, kuid Kallase sõnul seisavad väga suured muutused ees kahe järgmise aasta jooksul, enne järgmist programiperioodi. Viimase kaheksa aasta jooksul on PRIAs pidevalt tegeletud elektroonilisele asjaajamisele üleminekuga, mille suur lõppeesmärk on, et juba taotlemise hetkel teeks tarkvaralahendused valikud, päringud ja toodaks küsimusi. Fookus on üha enam probleemide ennetamisel. Et varakult teada saada probleemsetest, ebatäpsetest või ekslikest taotlustest. Menetluse jõuaks neist juba vaid korrektsed.

"See on meie suur eesmärk. Meie 53 IT-süsteemi toetavad seda tegevust. Meie toimimisele on fundamentaalse olulisusega IT-alane võimekus. Just IT-mehed ja -naised on need, kelle tööd tavaliselt ei märgata. Kui nende töö sujub. Meil on 98,3 protsenti täielik töökindlus," toob Kallas välja. See viimane protsent maksab tema sõnul metsikult palju, isegi maailma suurte, nagu Google'i, Facebooki ja teiste jaoks.

PRIA eesmärgiks on jõuda eeltäidetud taotlusteni ja see juhtub suure tõenäosusega 2023. aastal. Seda võimaldavad olemasolevad registrid ja andmekogud. "Taotleja ülesanded on taotlus üle vaadata, kinnitada andmete õigsus ja vajutada nupule "Saada". Me liigume jõudsalt selles suunas," räägib Kallas.

Erandiks saab kohapeale minek

Teine oluline muutus on juba mõnda aega käinud. Need on kohapealsed kontrollkäigud. Täna on neid juba oluliselt vähem kui mõne aasta eest. PRIA piirub tulevikus kaugeirega, satelliitandmetega. Tihe koostöö käib neil Tõravere teadlastega, kes töötavad välja tarku lahendusi.

PRIA juht lubab, et järgmisel programiperioodil käivad kontrollid pindalatoetuste määramise puhul vaid siis kohapeal, kui olukord on tõesti keerukam. "Erandiks saab kohapeal käimine, kui veel aastaid tagasi oli erandiks mitte minemine."

Jaan Kallas asus PRIAs tööle 2007. aastal ja on näinud suuri muutusi.

Foto: Tiit Blaas

Väga oluline muudatus ootab ka investeringumeetmeid. Praegu peab taotleja kirjeldama väga täpselt nii objekti detaile kui ka sisustust – lampe, alusmatte, aknaid ja muud. Inspektorid siis omakorda kontrollivad kõike piinliku täpsusega. Kallase sõnul käib "positiivne ja ühine nuputamine" maaeluministeeriumiga, kuidas veel sel aastal ühikuhindadele üle minna. Et laudal või toidutööstusel oleks kindel ruutmeetri hind. Teaduslikul meetodil tuletatud.

"Meie asi on vaadata tulemust. Laut on, 400 kohta on sees. Kas talumees paneb sinna kullast või platinast jootekraanid või tsingist panged – see on tema asi. Keskmise ruutmeetri hinnaga on saanud laut valmis ja lehmad on sees. Ei ole meie hinnata, kas need loomad seal ka õnnelikud on. Selleks on veterinaarid," kirjeldab ameti juht.

Koostöö itaallastega toob muutuse

Palju uuenduslikku võimaldab teha see, et 2019. aastal leidis Euroopa Liidu tasandil aset paradigma muutus. Reegleid sooviti muuta paindlikumaks. Kusjuures lihtsustamise teema töid lauale komis-

joni enda põllumajanduse direktoraadi juhid. 2019. aastal küsiti ka PRIA käest mõtteid, kuidas järgmisel programmi perioodil asju lihtsamaks teha. Siseriiklikult oli PRIA teemale mõelnud juba neli aastat varem. Need ettepanekud tõlgiti ja saadeti teele. Kaheteistkümnest ideest neli on komisjon töösse võtnud. Väljatöötamisel on horisontaalmäärus, mis toobki kaasa selle, et põllumeeste ja ka makseagentuuride elu saab minna lihtsamaks. Tuleb kallis, aga lihtne ja kuulikindel registrite süsteem.

Huvitav on see, et kogu seda protsessi veavad itaallased ja nende kõige olulisemaks partneriks on just Eesti asutus. Erinevaid süsteeme arendatakse nii Tartus Tähe tänaval kui ka Itaalias Roomas.

"Aprilli lõpus peaks Itaalia kolleegid Tartusse saabuma hulganisti. Hakkame koos arutama ja välja pakkuma tuleviku lahendusi," räägib Kallas ning lisab, et on tõsine lootus ja ootus, et kiusliku ja kontrolliva PRIA kuvand muutub lähiaastail oluliselt positiivsemaks.

"Hakkame tõesti tööle registrite ja informatsiooni ametina, nagu enam kui 20 aastat tagasi nimesse sisse pandi," on Kallas rõõmus.

PRIA tõi talupidajateni juba varakult e-PRIA, kuid suurem digipööre tuleb alles nüüd.

Foto: Raivo Tasso

Lõplik kasusaaja selgitatakse välja

Euroopas on kokku 77 makseagentuuri. Kõigi nende peamine mure on see, kas raha ikka õigete inimeste kätte jõuab. Kas nad ikka saavad seda õige asja eest? See mure ei ole ajas kuskile kadunud.

Nüüd toob Kallas välja veel ühe väga märgilise muudatuse. Eestis ei ole see ehk nii tõsine murekoht olnud, kuid kogu Euroopat vaadates on see väga tõsine probleem. Nimelt hakatakse järgmisel programmiperioodil arvestama lõpliku kasusaajaga. See oli itaallaste algatus, kuhu taas ka eestlased on tugevalt kaasatud. Lahendus arendatakse koos välja.

Probleemi olemus on lihtne. Euroopas käib manipuleerimine erinevate äriühingute vahel. Lõpuks jooksevad suured summad vaid loetud taotlejate kätte. Nüüd plaanitakse lõplik kasusaaja selgeks saada taotlemise etapis.

"Skeem on lihtne. Ükski Mani saarega muu tundmatuks jääda sooviva paradiisi talumes ei saa meie toetust taotleda. Saavad vaid Eesti residendid. Vastutus jääb isikule, kes äriühingu nimel taotluse esitab. Ega nutikaid inimesi vä-

hemaks ei jää, pigem tuleb juurde. Õnneks on nupumehi ka Euroopas ja makseagentuurides," ütleb PRIA juht.

Kallas toob lihtsa näite Eestist. Teatavasti on ühest voorust ühele taotlejale makstava toetuse piir 500 000 eurot. Üks

Kes kontrollivad kontrollijat?

PRIA ise on raha eraldaja ja kontrollijana pideva auditite tulva all. Euroopa Komisjoni põllumajandusdirektoraadi auditiüksus teeb 4–5 auditit aastas. Euroopa Kontrollikoda kontrollib omakorda Euroopa Komisjoni, aga seda läbi PRIA tegevuse. Äsja esitati neile sealt taas sadu küsimusi. Ka maaeluministerium teeb makseagentuuri sertifitseerimise auditit. Lisaks jälgib tegevust ka riigikontroll, kes vaatab, kuidas on vahendeid kasutatud.

"On vist kolm või neli päeva aastas, kui keegi PRIAt ei kontrolli," tõdeb ameti juht Jaan Kallas.

selline taotlus pudenes PRIA kontrolliküsimuste peale nimekirjast välja, kuid peagi tuli asemele 11 uut taotlust erinevatelt firmadelt. "Vältida tuleb raha koondumist niigi rikaste kätte. Käib veel elav arutelu, sest mõned suured riigid on arusaamatutel põhjustel vastu. Itaallased ja sakslased on poolt ja neil on hääli ning mõjujõud," avab Kallas tagamaid.

Kelmidele varakult jälile

Seoses pettustega on aastatega toimunud kahetised arengud. Kui Euroopast vaadata, siis on petturite osakaal väga väike, see jääb keskmiselt 2,5 ja 3 protsendi vahele. Eestis sisustavad sellised inimesed aga kolmandiku PRIA töötajate tööajast. Aeg teatavasti maksab. Selleks, et kelmid ei saaks toetusi, on vaja teha palju keerulist tööd. Pidevalt on ametil töös erinevaid haldusmenetluslike protsesse kuni kriminaalmenetluslikeni välja. Lõplik otsus pettuse osas ei ole PRIA, vaid kohtu määrata.

"On aga eksijaid ja unustajaid. Kuhuugi jääb näiteks linnuke tegemata. See aga käivitab praegusest seadusandlusest tulenevalt pika tööahela. Et probleemid

Kohapealne kontroll üle kümne aasta tagasi. PRIA liigub selle poole, et seda oleks minimaalselt.

Foto: Raivo Tasso

kõrvaldada, tuleb ühiselt suure vaevaga tööd teha. Kui neid ei suudeta siluda, siis jääb raha saamata. Saavad teised, kel andmed klapivad," selgitab Kallas.

PRIA juht tõdeb, et seda tööloiku sooviks nad väga suure osas teistiti teha. Nad nuputavad, kuidas kaasata positiivses võtmes maaelu konsulente, et nende vahendusel tehtavad taotlused oleks juba päriselt ka õigete andmetega. Et neid saaks uskuda ja usaldada. Töö tuleks teha üks kord – kõige varasemas staadiumis ja korralikult.

"Täna käib veel mõttetöö ja läbirääkimised on värsked. Loodame parimat. Kui konsulentidega ei õnnestu, siis korraldame töö enda kontori sees sarnaselt. Jõuamegi sinna, et kogu fookus on probleemide ennetamisel," ütleb ta.

Neljapäevase töönädala mõte

Koroonakriisist rääkides peatume esmalt sellel, kuidas on viirus ise PRIA töötajatega käitunud. Jaan Kallas toob välja statistika – 12 töötajat on viirusest puudutatud olnud. Kaheksal juhul tõi laps selle koolist või lasteaiast, kahel juhul oli tegemist abikaasa ning ühel juhul kosmeetiku kaudu tulnud haigusega. PRIA tühendas kõik oma kontorid eelmisel kevadel kiirelt. 53 IT-süsteemi ja töökad IT-inimesed on siiani suutnud tagada, et töö käib kodudes endist viisi ning tege-

likult tehakse seda isegi varasemast kiiremini. PRIAs teatakse, kui oluline on praegu, et kliendid oma toetuse varasema ajaga võrreldes kiiremini kätte saavad. Väljamakseid tehakse tunduvalt varem kui enne.

Kallase sõnul see jõgi enam vanasse sängi ei lähegi. Üheksast viieni kontoris tegutsemine jääb minevikku. Edasi liigu-

PRIA teeb andmekogud avalikuks

PRIA saab oma andmete ja info põhjal teha erinevaid analüüse ning prognoose. Seejuures ei pea need olema seotud toetuste andmisega. Jaan Kallas toob näite. Noor pere soovib kolida linnast ära. PRIA abil oleks tal võimalik saada valitud piirkonna kohta rohkem teavet. Millised on võimalused ja ressursid äri tegemiseks? Millised võiks olla koostööpartnerid? Jne.

"Neid mudeleid klopsime kokku ning teeme andmed ja andmekogud avalikuks. Esialgu veel katsetame. Järgmisel aastal aga tuleme avalike teenustega välja. Meie uus ja särav koduleht võimaldab seda teha," ütleb Jaan Kallas.

takse hübriidvariandiga. Kaugtöö paindlikkus jääb alles. Samal ajal peab PRIA pidevalt mõtlema, kuidas oma töötajaid motiveerida, et täita auk nende ja erasektori finantsasutuste töötasude vahel. Neil on olemas 31 motivatsioonitegurit.

"Meil on tõsiselt töös mõte minna üle neljapäevasele töönädalale. Nuputame seda praegu, kuidas teha 40 tunni jagu tööd ära nelja päevaga. Kas see on võimalik? 4/5 töötajatest on pingutuseks valmis. Et saada aeg, mil end laadida ja pühenduda perele," avaldab Kallas. Ta tõdeb, et kõike seda on vaja ka mitmete pooltega kooskõlastada, mis ei ole kerge.

100 päeva pärast legaalseks

PRIA suhtleb klientidega tihedalt. Neil on 13 aastat tegutsenud kliendinõukoda, kus osalevad füüsilised isikud toidutööstusest, teraviljasektorist, seakasvatusest ja mujalt. Sealt saab PRIA palju infot – kriitikat ja kiitust. COVID-19 aeg on toonud ka PRIA inspektoritele kaasa uue olukorra – neile ei ole kunagi nii palju häid sõnu öeldud kui praegu.

"Kui kriis on üldse midagi positiivset olnud, siis see, et see on muutnud meie ja põllumeeste suhteid positiivseks," ütleb Kallas. Kiiresti mindi siiski suures osas üle distantsilt kontrollimisele ja tarvitusele võeti muudki meetmed, et viirust kontrolli all hoida.

Tegelikult tegutses PRIA alates märtsikuust, uutes oludes, selliselt, et reegleid ja õigusakte veel ei olnud. Need tulid Euroopa tasandil järele alles kolmenelja kuu pärast.

"See, mida toona otsustasime, muutus 100 päeva pärast legaalseks. Õnneks tagasiulatuvalt. Seda tegid enamik liikmesriike, kes pommitasid komisjoni lihtsustamise ettepanekutega," räägib Kallas.

15 aastat kõige tublim

PRIA jõudis eelmise aasta detsembris maagilise tähiseni – nad on välja maksnud neli miljardit eurot. Kallas rõhutab, et see on raha, mis on õigesti ja õiglaselt välja makstud. Aega võttis sellise tähiseni jõudmine 20 aastat ja 4 kuud.

"Kõige olulisem on see, et kõik Euroopa toetused koos Eesti riigi kaasfinantseeringuga on leidnud kasutust. "Kõik" tähendab 99,73 protsenti. See on Euroopa kõige kõrgem raha kasutuse protsent," saab Kallas uhke olla. Tipus on PRIA olnud viimased 15 aastat. Selle näitaja sabaotsas on "üks tundmatuks jääda sooviv riik Türgi kõrval", kus finantskorrektsioonide ja trahvide järel jääb riiki 82 protsenti rahast. "Nemad vaatavad seda teisiti. Nad on rõõmsad, et nii palju riiki jääb. Ma kujutan ette meie morni arutelu, kui protsent peaks 98 peale kukkuma," naerab Kallas.

Miks on PRIA olnud nii tubli rahajagaja? Kallas ütleb, et neil on 21 töötajat, kes on PRIA algusaastast saadik ametis olnud. Keskmise tööstaaži on seal kümme aastat. Inimesed püsivad PRIAs ja neil on töökogemus. Seda, mida tehakse, ei saa õpetada üheski koolis. Õpitakse praktika kaudu. Samas on uute töötajate kaasamine süsteemne.

"Meie töötajad on hinnatud ka mujal, peamiselt finantsasutustes. Oleme olemuselt ikkagi finantsvahendusasutus koos kõigi vajalike toimingute, aruannete ja kontrolliga. See ei ole lihtne töö, aga siiani oleme seda hästi teinud," ütleb peadirektor.

Euroopa eesmärk: rahvas maale elama

2023. aasta 1. jaanuaril algab PRIA jaoks uus programmiperiood. 2021. ja 2022. aasta on vaheaastad. See on ainuke vahekenne, kus saab teha kardinaalseid muudatusi seadusandluses ja töökor-

Jaan Kallas lubab, et PRIA nägu saab peagi olema hoopis teistsugune.

Foto: PRIA

ralduses. Just siis käibki PRIA arendamine tõeliseks registrite ja infosüsteemide ametiks.

Kallasele teeb aga rõõmu, et Eesti-maa põldude ja metsade vahelt on rohkem suitsu tõusmas näha. Elu toomine maapiirkondadesse ja väärrika elukeskkonna loomine ongi terve Euroopa suurim eesmärk järgmisel programmiperioodil, mis kestab seitse aastat. Selle tagamiseks on kümneid töövõtteid. Suund peaks olema inimeste meelitamine linnadest välja.

"Ka COVID-19 on näidanud, et ärge

kogunege parvedesse. See viirus on seda iga päev meelde tuletanud. Eestis võib see kaasa tuua küll uue suuna. Tean, et ka soomlased, poolakad, lätlased, leedukad ja itaallased on selle endale eesmärgiks seadnud," loetleb Kallas. Ta ütleb, et selleks peaks esmalt kiire internet jõudma tõesti igasse Eesti nurka ja metsalasse.

"Kui interneti viimine taludesse antakse meie kätte, siis saaksime hakka-ma. Kuuleme iga päev seda, kui keeruline on selle toomine maale. Seda on kurb kuulata."

PRIA ajalugu. Huvitavamad arvud:

Tööd andnud	1238 eestimaalasele
Teenindanud	92 456 klienti (taotlejat ja loomapidajat)
Menetlenu	1,1 miljonit toetusetaotlust
Taotlusvoore toimunud	1267
Toetusmeetmeid kokku	~ 300
Menetleb aastas	60 000–70 000 taotlust
Haritud põlde Eestis	~ 1 000 000 hektarit
Põldude kontrollimiseks sõidetud	400 korda ümber maakera
20 aasta jooksul registris olnud	2,68 miljonit veist, 579 000 lammast ja ligi 19 000 kitse.